

Lecziun 25 – Modul E

IlS verbs reflexivs (preschent) ed ilS pronoms reflexivs (accentuads e nunaccentuads)

- Accent da la lecziun
- Vegn era tractà

Rait didactica		Capacitads linguisticas					
Livels linguisticas		Cuntegn dal text					
		Cuntegn dal pled					
		Furma da la frasa					
		Furma dal pled					
		Segn e sun					
		Musica					
	Diever						

Cuntegn

- IlS verbs reflexivs (preschent)
- IlS pronoms reflexivs (accentuads e nunaccentuads)

Finamira

- PDCs san distinguer ilS verbs reflexivs dad auters verbs.
- PDCs enconuschan ilS pronoms reflexivs ed als san applitgar correctamain en scrit.

Material existent

- Mammals, Collecziun Egls averts, Dorling Kindersley, Uniun Rumantsch Grischun, Cuir, 1999
- Dicziunari electronic 'Pledari Grond', Lia Rumantscha

Quiz 'Reflexiv'

Dumonda	mammal	bustab	
Tge animal s'avischina al cuvel dals umans sin pagina 15		2. bustab	
Tge animal sa zuppa en il chagliom sin pagina 23?		3. bustab	
Cun tge preda sa cuntenta in animal sin pagina 51?		1. bustab	
Tge animals han pels tranter las chommas davos e davant che s'avran sco in paraplievgia? (pagina 19)		7. bustab	
Tge animals sa cumbattan sin pagina 26?		6. bustab	
Tge animal sa chatta sin pagina 10 e sumeglia ina mieur?		4. bustab	
Tge animal sa lava sin pagina 47?		2. bustab	
Tge animals sa sgrattan sin pagina 46?		4. bustab	

Prenda tut ils bustabs e noda la soluziun qua:

_____

Exercizi 1

Tge verbs pon ins duvrrar unicamain a moda reflexiva? Als suttastritga cun ina color. Agid: Pledari Grond

s'inamurar	sa calmar	s'endrizzar	sa participar
s'alliar			sa preschentar
	s'adattar		
sa dasdar		s'occupar	s'avrir
	sa turpegiar	s'abstegnair	
sa vestgir	sa schluitar		s'entupar

Enconuschas ti anc auters verbs reflexivs? Als scriva sin las lingias sutvart.

_____
 _____

Exercizi 3

Emplenescha la tabella cun duvrar tut ils pronoms dal quader sut la tabella.

pronoms persunals			pronoms reflexivs	
pronoms subjects	pronoms objects accentuads	pronoms objects nunaccentuads	accentuads	nunaccentuads
jau (gid)			(lav) mai	
	tai			
el/ella		al/la (l' avant vocal)		
			nus	ans
			vus	
els/ellas				sa (s' avant vocal)

ti			sa (s' avant vocal)		mai	nus		
	els/ellas				sai			ta
		as		nus				
sai		vus	als/las		ta		ans	
		as		ma		tai		
	ma		el/ella					vus

Exercizi 4

Cumbinescha mintgamai in pronom persunal subject ed in pronom reflexiv nunaccentuà (pronoms da las colonnas pli stgiras, Exercizi 3) e scriva ina curta frasa cun ils verbs dad Exercizi 1, p.ex. Jau ma schluit or da chasa.

Exercizi 5

Adattai ils verbs cun ils pronoms reflexivs correspondent.

- 1.) Ils uffants _____ (sa vestgir) spert.
- 2.) Nus _____ (s'entupar) oz davant il restaurant.
- 3.) La mamma _____ (s'occupar) da dumondas politicas.
- 4.) _____ (sa participar) vus a la festa?
- 5.) Jau _____ (sa stgisar) tar el.
- 6.) Ils bus _____ (sa fermar) davant la staziun.
- 7.) Vus stuais _____ (sa preschentar) al public.
- 8.) Ti _____ (sa preparar) per ir a kino.
- 9.) Jau _____ (sa drizzar) a la directura da l'uffizi.
- 10.) Nus _____ (s'adattar) a la situaziun.
- 11.) Els _____ (sa dar) fadia da discurrer cleramain.
- 12.) Nus _____ (sa sentir) bain tar vus.
- 13.) La saira hai jau magari fadia da _____ (sa durmentar).

Exercizi 6

Emplenescha las largias cun ils suandants verbs: sa sentir, sa dasdar, sa fermar, 3x sa metter, sa lavar, sa cumportar, sa retegnair, sa render, sa tschentar, 2x sa chattar

Jau _____ la damaun baud. Jau mangel insatge ensolver e _____ alura ils dents. Suentar las otg _____ jau en viadi tar mes ami. Nus vulain oz visitar ensemen ils animals dal zoo. Davant la cassa _____ nus per prender in bigliet. Nus entrain en il zoo ed jau stoss gist ir sin tualetta. Nus _____ puspè davant la chabgia d'in animal che sumeglia nus. Quest animal _____ era savens sco nus. Igl è il schimpans. Suentar avair visità l'animal preferì da mes ami _____ nus a la tschertga da mes animal preferì, il liun. Cura che nus al chattain finalmain è el gist vidlonder da magliar. Sia chabgia _____ casualmain dasper il kiosc. Nus na pudain betg _____ da cumprar in glatsch. Cun quest glatsch en maun _____ nus sin in banc. Pir suenter avair mangià il glatsch _____ nus bain per cuntinuar noss gir. Nus visitain tut ils animals dal zoo. Cura ch'il sulegl _____ davos il culm _____ era nus puspè en viadi vers las muntognas grischunas.

Grammatica 1

Ils verbs reflexivs

Ina considerabla part dals verbs per propi po vegnir cumbinada cun il pronom reflexiv (cf. Grammatica 2). Quels verbs numn'ins **verbs reflexivs**. Il pronom reflexiv che accumpogna il verb sa referescha en general al subject da la frasa e s'accorda mintgamai cun quel en persuna e numerus. Il pronom reflexiv inditgescha che l'acziun sa refereschia al subject.

Vus as decidais da cumprar in auto.

Jau poss m'imaginar che ti has gi tema.

Els s'inscuntran damaun.

L'indicativ preschent dals verbs reflexivs vegn furnà cun agiuntar al verb ils pronoms reflexivs *ma, ta, sa; ans, as, sa*.

Verb che cumenza cun consonant:

	<u>sa</u>	<i>fermar</i>
<i>jau</i>	<u>ma</u>	<i>ferm</i>
<i>ti</i>	<u>ta</u>	<i>fermas</i>
<i>el</i>	<u>sa</u>	<i>ferma</i>
<i>nus</i>	<u>ans</u>	<i>fermain</i>
<i>vus</i>	<u>as</u>	<i>fermais</i>
<i>els</i>	<u>sa</u>	<i>ferman</i>

Verb che cumenza cun vocal:

	<u>s'</u>	<i>occupar</i>
<i>jau</i>	<u>m'</u>	<i>occup</i>
<i>ti</i>	<u>t'</u>	<i>occupas</i>
<i>el</i>	<u>s'</u>	<i>occupa</i>
<i>nus</i>	<u>ans</u>	<i>occupain</i>
<i>vus</i>	<u>as</u>	<i>occupais</i>
<i>els</i>	<u>s'</u>	<i>occupan</i>

I dat verbs ch'ins po duvrar unicamain a moda reflexiva (cun il pronom reflexiv), sco:

s'abstegnair, s'alliar, s'inamurar, sa turpegiar, sa desperar, sa stentar etc.

Auters pon esser transitivs e/u intransitivs e reflexivs, sco: *acquistar*, tr - *s'acquistar*, refl; *clamar*, tr - *sa clamar*, refl; *distinguer*, tr. - *sa distinguer*, refl;

glischnar, int - *sa glischnar*, refl: *sfuignar*, int - *sa sfuignar*

maridar, tr - *maridar*, int - *sa maridar*, refl; *serrar*, tr - *serrar*, int - *sa serrar*, refl etc.

Tscherts verbs reflexivs han ina muntada in pau differenta da quella dal verb tr. u int., sco: *chattar*, tr - *sa chattar*, refl; *retegnair*, tr - *sa retegnair*, refl etc.

Grammatica 2

Ils pronoms reflexivs

Ils pronoms reflexivs han las suandantas **particularitads grammaticalas**:

- Els èn variabels tenor la persuna.
- Els pon vegnir duvrads mo sco remplazzants.
- Els sa refereschon per il pli al subject da la frasa.
- Els vegnan duvrads per furmar ils verbs reflexivs.

Las **furmas** èn per gronda part identicas cun quellas dals pronoms persunals objects (cf. Exercizi 4). In'atgna furma ha sulettamain la 3. persuna singular e plural: *sai, sa*. Tuttina sco tar ils pronoms persunals datti era tar ils pronoms reflexivs tant furmas nunaccentuadas sco furmas accentuadas. Las furmas nunaccentuadas èn dentant pli frequentas.

pronom nunaccentuà   *El sa lava ils mauns.*

pronom accentuà   *El discurra adina be da sai.*

Las **furmas nunaccentuadas** dal pronom reflexiv èn las sequentas:

furmas	avant consonant	avant vocal
<u>ma</u> (m' avant vocal)	<i>Jau <u>ma</u> lav ils mauns.</i>	<i>Jau <u>m'</u>engasch fitg per quai.</i>
<u>ta</u> (t' avant vocal)	<i>Ti <u>ta</u> lavas ils mauns.</i>	<i>Ti <u>t'</u>engaschas fitg per quai.</i>
<u>sa</u> (s' avant vocal)	<i>El/Ella <u>sa</u> lava ils mauns.</i>	<i>El/Ella <u>s'</u>engascha fitg per quai.</i>
<u>ans</u>	<i>Nus <u>ans</u> lavain ils mauns.</i>	<i>Nus <u>ans</u> engaschain fitg per quai.</i>
<u>as</u>	<i>Vus <u>as</u> lavais ils mauns.</i>	<i>Vus <u>as</u> engaschais fitg per quai.</i>
<u>sa</u> (s' avant vocal)	<i>Els/Ellas <u>sa</u> lavan ils mauns.</i>	<i>Ellas <u>s'</u>engaschan fitg per quai.</i>

Ils pronoms reflexivs accentuads vegnan per il solit rinforzads cun agid dal pronom demonstrativ sez (cf. Lecziun 10). I dat damai dus paradigmas per las **furmas accentuadas**:

furmas	simples	rinforzadas cun sez
<u>mai</u>	<i>Jau lavur per <u>mai</u>.</i>	<i>Jau lavur per <u>mamez</u> / <u>mamezza</u>.</i>
<u>tai</u>	<i>Ti lavuras per <u>tai</u>.</i>	<i>Ti lavuras per <u>tatez</u> / <u>tatezza</u>.</i>
<u>sai</u>	<i>El lavura per <u>sai</u>.</i>	<i>El lavura per <u>sasez</u>.</i>
	<i>Ella lavura per <u>sai</u>.</i>	<i>Ella lavura per <u>sasezza</u>.</i>
<u>nus</u>	<i>Nus lavurain per <u>nus</u>.</i>	<i>Nus lavurain per <u>nus sez</u> / <u>nus sezzas</u>.</i>
<u>vus</u>	<i>Vus lavurais per <u>vus</u>.</i>	<i>Vus lavurais per <u>vus sez</u> / <u>vus sezzas</u>.</i>
<u>sai</u>	<i>Els lavuran per <u>sai</u>.</i>	<i>Els lavuran per <u>sasez</u>.</i>
	<i>Ellas lavuran per <u>sai</u>.</i>	<i>Ellas lavuran per <u>sasezzas</u>.</i>

Soluziun, Quiz 'Reflexiv'

Dumonda	mammal	bustab	
Tge animal s'avischina al cuvel dals umans sin pagina 15	<i>URS</i>	2. bustab	<i>R</i>
Tge animal sa zuppa en il chagliom sin pagina 23?	<i>MIEUR</i>	3. bustab	<i>E</i>
Cun tge preda sa cuntenta in animal sin pagina 51?	<i>FURMICLA</i>	1. bustab	<i>F</i>
Tge animals han pels tranter las chommas davos e davant che s'avran sco in paraplievgia? (pagina 19)	<i>UTSCHELS-MEZMIEUR</i>	7. bustab	<i>L</i>
Tge animals sa cumbattan sin pagina 26?	<i>TSCHIERVS</i>	6. bustab	<i>E</i>
Tge animal sa chatta sin pagina 10 e sumeglia ina mieur?	<i>IRAX</i>	4. bustab	<i>X</i>
Tge animal sa lava sin pagina 47?	<i>GIAT</i>	2. bustab	<i>I</i>
Tge animals sa sgrattan sin pagina 46?	<i>CHAVALS</i>	4. bustab	<i>V</i>

Prenda tut ils bustabs e nota la soluziun qua:

REFLEXIV

Soluziun, Exercizi 1

Tge verbs pon ins duvrar unicamain a moda reflexiva? Als suttastritga cun ina color. Agid: Pledari Grond

<u>s'inamurar</u>	sa calmar	s'endrizzar	sa participar
<u>s'alliar</u>			sa preschentar
	s'adattar		
sa dasdar		s'occupar	s'avrir
	<u>sa turpegiar</u>	<u>s'abstegnair</u>	
sa vestgir	<u>sa schluitar</u>		s'entupar

Enconuschas ti anc auters verbs reflexivs? Als scriva sin las lingias sutvart.

Sa cuntegnair, sa tschentar, sa distanziar, sa ruinar, sa deportar etc.

Soluziun, Exercizi 2

Legia il text sutvart. Tschertga alura las frasas cun ils verbs reflexivs e las scriva sin las lingias preparadas!

“**Jau ma lav** cun schampo sitg”, declera l’elefant cun ina vaira superbia.

“E ti ratun, co **ta petgnas ti?**”, dumonda il pavian plain interess.

“**Jau ma petgnel** cun il dents”, respunda quel. “E co **as sgrattais vus** pavians?”

“**Nus ans sgrattain** vicendaivlamain il dies. Uschia **ans tagnain nus** adina bel nets.”

“Ed ils chinchillas **sa rodlan** en la pulvra”, cloma il giat in pau irrità.

“**Ti** na stos betg **t’irritar** memia fitg. Mintgin **sa nettegia** en sia moda”, respunda il chinchilla e **sa litga** il fol.

“**Sa litgar, sa sgrattar, sa petgnar, sa scurlattar, sa rudlar e sa sfruschar.**

Mintgin da nus ha varsaquantas pussaivladads da **sa nettegiar**.

Uschia ch’ils parasits che **sa nutreschan** da la pel morta e dal sang sut la pel n’han nagin motiv d’ans visitar memia savens!”, resumescha il ratun e **sa sgoba** per **sa lavar** il venter.

Soluziun, Exercizi 3

Emplenescha la tabella cun duvrar tut ils pronoms dal quader sut la tabella.

pronoms persunals			pronoms reflexivs	
pronoms subjects	pronoms objects accentuads	pronoms objects nunaccentuads	accentuads	nunaccentuads
jau (gid)	mai	ma	(lav) mai	ma
ti	tai	ta	tai	ta
el/ella	el/ella	al/la (l' avant vocal)	sai	sa (s' avant vocal)
nus	nus	ans	nus	ans
vus	vus	as	vus	as
els/ellas	els/ ellas	als/las	sai	sa (s' avant vocal)

Soluziun, Exercizi 4

Cumbinescha mintgamai in pronom persunal subject ed in pronom reflexiv nunaccentuà (pronoms da las colonnas pli stgiras, Exercizi 3) e scriva ina curta frasa cun ils verbs dad Exercizi 1, p.ex. Jau ma schluit or da chasa.

Jau ma...; Ti ta...; El sa...; Ella sa...; Nus ans...; Vus as...; Els sa...; Ellas sa...

Soluziun, Exercizi 5

Adattai ils verbs cun ils pronoms reflexivs correspundents.

- 1.) Ils uffants **sa vestgeschan** spert.
- 2.) Nus **ans entupain** oz davant il restaurant.
- 3.) La mamma **s'occupa** da dumondas politicas.
- 4.) **As participais** vus a la festa?
- 5.) Jau **ma stgis** tar el.
- 6.) Ils bus **sa ferman** davant la staziun.
- 7.) Vus stuais **as preschentar** al public.
- 8.) Ti **ta preparas** per ir a kino.
- 9.) Jau **ma driz** a la directura da l'uffizi.
- 10.) Nus **ans adattain** a la situaziun.
- 11.) Els **sa dattan** fadia da discurrer cleramain.
- 12.) Nus **ans sentin** bain tar vus.
- 13.) La saira hai jau magari fadia da **ma durmentar**.

Soluziun, Exercizi 6

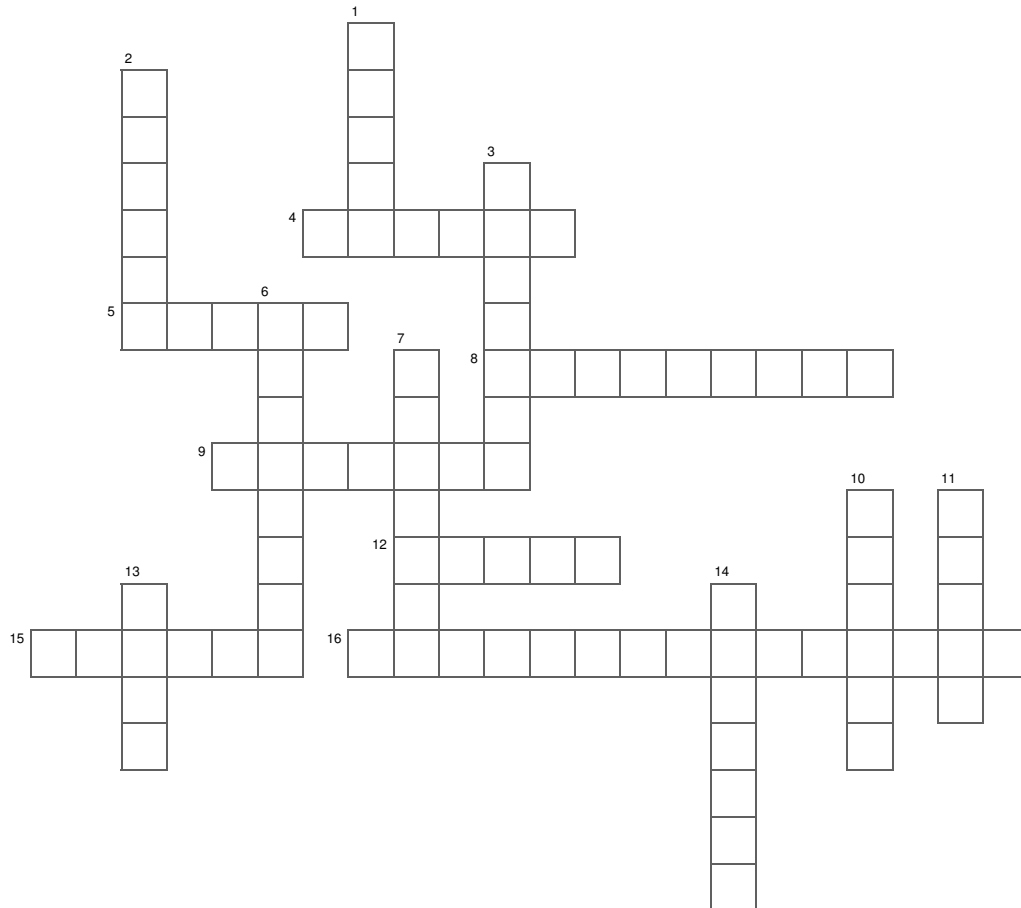
Emplenescha las largias cun ils suandants verbs: sa sentir, sa dasdar, sa fermar, 3x sa metter, sa lavar, sa cumportar, sa retegnair, sa render, sa tschentar, 2x sa chattar

Jau **ma dasdel** la damaun baud. Jau mangel insatge ensolver e **ma lav** alura ils dents. Suenter las otg **ma met** jau en viadi tar mes ami. Nus vulain oz visitar ensemen ils animals dal zoo. Davant la cassa **ans fermain** nus per prender in bigliet. Nus entrain en il zoo ed jau stoss gist ir sin tualetta. Nus **ans chattain** puspè davant la chabgia d'in animal che sumeglia nus. Quest animal **sa cumporta** era savens sco nus. Igl è il schimpans. Suenter avoir visità l'animal preferì da mes ami **ans mettain** nus a la tschertga da mes animal preferì, il liun. Cura che nus al chattain finalmain è el gist vidlonder da magliar. Sia chabgia **sa chatta** casualmain dasper il kiosc. Nus na pudain betg **ans retegnair** da comprar in glatsch. Cun quest glatsch en maun **ans tschentain** nus sin in banc. Pir suenter avoir mangià il glatsch **ans sentin** nus bain per cuntinuar noss gir. Nus visitain tut ils animals dal zoo. Cura ch'il sulegl **sa renda** davos il culm **ans mettain** era nus puspè en viadi vers las muntognas grischunas.

Ideas supplementaras

- Chatter animals en il cudesch 'MAMMALS' e descriver tge ch'els fan. Nua sa chattan ils chinchillas, tge fan els sin quest maletg, p.ex. Ils chinchillas sa chattan sin la pagina 45. Els sa rodlan en la pulvra.
- Laschar cumbinar in maletg d'in animal che (sa lava, sa sgratta, sa rodla etc.) cun in text che descriva questa situaziun (domino, memori).
- PDCs scrivian sezs in text cun il titel: Nus giain en il zoo
- Plan d'in zoo: laschar descriver nua che sa chattan (ils liuns, il kiosc, l'entrada, jau, vus etc.) e marcar en il plan cun puncts (cotschen = jau, verd = vus, nair = nus etc.), colliaziun: www.zoo.com.sg/visitor/zoo-map.htm
- Guardar era: Ideas per l'instrucziun creativa, Uniun Rumantsch Grischun, Lia Rumantscha (material rg)
- Animals 3, carnet da lavur e DC, Inscunters, Meds d'instrucziun dal Grischun
- Pleds cruschads: MAMMALS

Orizental

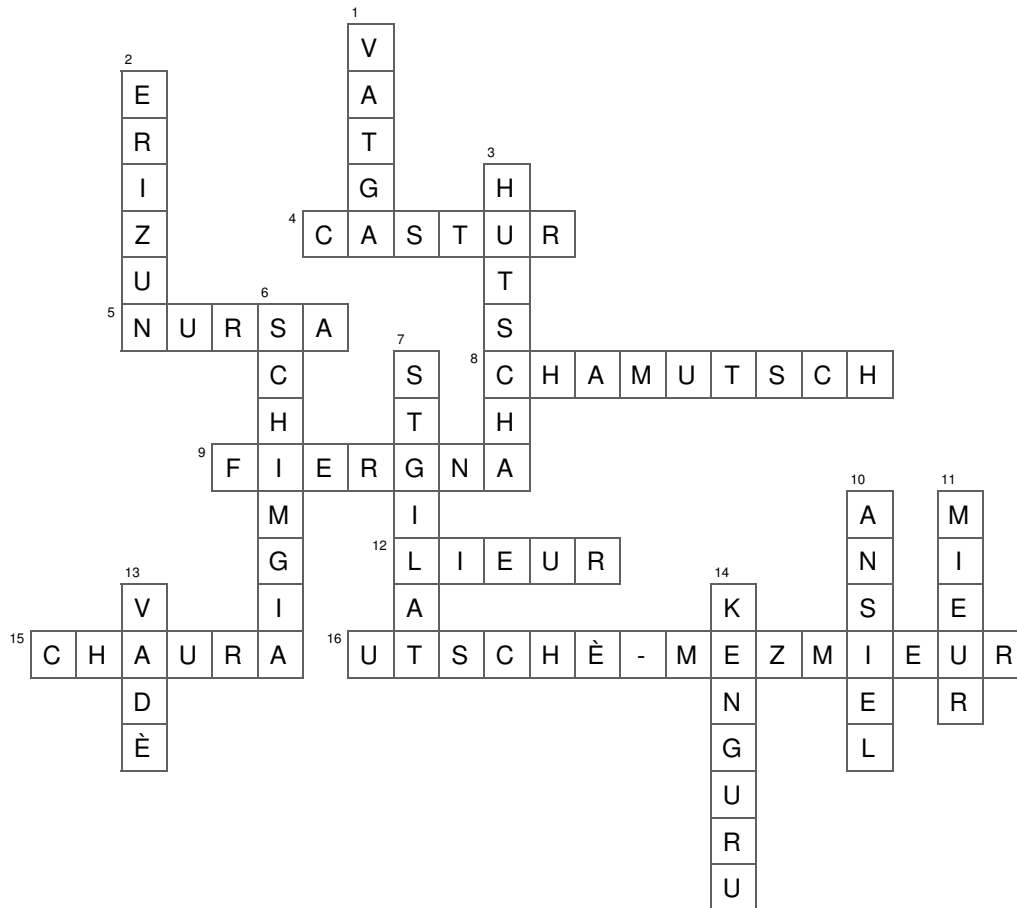
4. Biber
5. Schaf
8. Gämse
9. Marder
12. Hase
15. Ziege
16. Fledermaus

Vertical

1. Kuh
2. Igel
3. Mutterschwein
6. Affe
7. Eichhörnchen
10. Geisslein
11. Maus
13. Kalb
14. Kenguru

Soluziun, Pleds cruschads MAMMALS

Orizontal

4. castur
5. nursa
8. chamutsch
9. fiergna
12. lieur
15. chaura
16. utschè-mezmieur

Vertical

1. vatga
2. erizun
3. hutscha
6. schimgia
7. stgilat
10. ansiel
11. mieur
13. vadè
14. kenguru